SHULE YA UPILI YA ALLIANCE
MTIHANI WA MWISHO WA MUHULA WA KWANZA
KIDATO CHA KWANZA 2016
KISWAHILI.
MUDA: SAA 2 ½

JINA _____ NAMBARI YA USAJILI_____

DARASA _____

SAHIHI._____

MAAGIZO

- *Kila jibu liandikwe kwenye nafasi iliyotengewa*
- *Majibu yote yaandikwe kwa lugha ya Kiswahili*

Kwa matumizi ya mtahini pekee

	SWALI	**UPEO**	**TUZO**
A	UFAHAMU	15	
B	MATUMIZI YA LUGHA	50	
C	ISIMU – JAMII	15	
D	FASIHI	20	

SEHEMU A (UFAHAMU (ALAMA 15)

Soma makala yafuatayo kisha ujibu maswali yafautayo

Sigara ni mojawapo ya uraibu ambao watu wengi sana hushiriki. Kila uchao vijana wa kike na kiume hujitosa katika uraibu huu hatari kwa kujua au kwa kutojua. Wengine huvutiwa kuvuta sigara kwa kulazimishwa na wenzao ili waweze kukubalika katika tabaka au kundi Fulani. Ushawishi wa aina hii ndio hujulikana kama shinikizo – rika. Wengi hawafahamu madhara ya sigara kwa vile hayonekani moja kwa moja. Madhara yake huchukua muda mrefu kabla ya kuonekana au kudhihirika. Yanapofikia kiwango hiki, mvutaji huwa amefikia uharibifu wa viungo vya ndani kwa hali ya juu. Si kupiga chuku ikisemekana kuwa mguu mmoja huwa duniani na mwingine ahera.

Madhara ya uvutaji sigara husababishwa na kemikali zilizomo katika sigara. Sigara husheheni kemikali zaidi ya elfu nne. Nyingi za kemikali hizi ni hatari na hudhuru. Kati ya zile zenye madhara makubwa kwa mwil wa mwanadamu na ambazo husababisha maradhi baada ya kuvutwa kwa muda ni nikotini, hewa ya kaboni- monoksaidi na lami.

Kemikali hizi huingia mwilini kupitia kwa mapafu na kusababisha madhara mwilini. Baadhi ya maradhi ambayo husababishwa na uvutaji sigara ni pamoja na maradhi ya kansa, vidonda vya tumbo na shinikizo la damu. Shinikizo hili linaweza kuleta maradhi ya moyo na kupooza kwa mwili.

Moshi wa sigara nao unapovutwa mwilini huingia na kugandama katika kingo za mapafu kama lami. Lami nayo huwa na sumu kali anayoweza kuharibu mapafu. Umio nao hufanywa kuwa mwembamba na sumu hii. Hii husababisha kuweko kwa unyevu kama makamasi mengi. Ni muhimu kujua kuwa hata kupmua moshi wa sigara tu, kunaweza kudhuru afya yako.

Kwa kina mama wajawazito madhara ya moshi wa sigara huwa makubwa . Sigara inaweza kuharibu Mimba au kufanya mtoto akazaliwa kabla ya wakati wake kutimia. Aidha, anaweza kuzaliwa akiwa na uzani wa chini sana. Hali hizi ni hatari kwa afya na maisha ya mtoto kama huyo.

Watengenezaji wa sigara wanajua pasi na shaka madhara ya sigara kwa afya ya mwanadamu. Kwa kuzingatia hili, onyo hutolewa kwenye pakiti za sigara kuwa uvutaji sigara una madhara kwa afya yako. Hata hivyo, si wengi ambao hutilia maanani maonyo na tahadhari hizi. Lakini kwa kuwa haja yao kubwa ni pato, bado huimarisha utengenezaji wazo. Si ajabu kusikia kuwa ni hatia kuuza sigara katika baadhi ya nchi, hasa zilizoendelea.

Makampuni ya kutengeneza sigara hutumia hila ili kuwavutia wavutaji wengi. Kwanza, matangazo hutolewa kwa njia nyingi za mawasiliano kama vile runinga, redio na magazeti. Nayo hunadi starehe kuu kwa wavuaji. Kwa kuwa wanajua madhara ya sigara, huweka onyo pembeni mwa pakiti kwa maadishi madogo sana yasiyoonekana vyema wala yasiyoivutia makini ya watu.

Kinaya ni kuwa makampuni yanayotengeneza sigara ndiyo huongoza katika kuelimisha vijana walio chini ya miaka kumi na minane kuhusu madhara ya sigara! Kinaya au uzandiki? Huenda hii ni mbinu ya kuwahamasisha vijana kuhusu kuwepo kwa bidhaa zao ili wawe wateja wa siku za usoni. Uvutaji wa sigara unaweza kudhuru sio tu watu chini ya umri wa miaka kumi na nane. Mtu anapovuka miaka kumi na nane, bado ataathiriwa na uvutaji wa sigara!
Ukweli ni kuwa uvutaji wa sigara una madhara mengi na husababisha magonjwa yanayoangamiza; tuambiane ukweli.

MASWALI

1. Ipe anwani mwafaka taarifa uliyosoma. (alama 1)

2. Sigara husheheni idadi gani ya sumu? Taja tatu kati ya hizo . (alama 3)

3. Eleza madhara mawili ya uvutaji wa sigara. (alama 4)

4. Eleza hila zinazotumiwa na makampuni ya sigara kuwavutia wateja (alama 2)

5. Taja sababu tatu zinazowafanya vijana kuvuta sigara . (alama 3)

6. Eleza maana ya msamiati ufuatao kama uliyotumiwa katika makala.

i) Shinikizo – rika

_____

ii) Hunadi

_____

SEHEMU B MATUMIZI YA LUGHA (ALAMA 50)

1. Sarufi ni nini ? (alama 2)

_____

_____

2. Matamshi ya konsonanti za Kiswahili hubainishwa kutegemea vigezo vitatu. Vitaje (alama 3)

_____

_____

_____

3a) Eleza maana ya

i) Sauti ghuna (alama 2)

_____

_____

ii) Sauti hafifu (alama 2)

_____

_____

b) Orodhesha konsonanti mbilimbili ambazo ni;

i) Vizuio – kwamiza (alama 3)

_____

ii) Vipasuo vya kaakaa laini

_____

iii) Vipasuo vya ufizi

_____

4 a) Eleza maana ya silabi. (alama 2)

b) Andika maneno mawilimawili yenye muundo wa silabi ya:

i) Irabu pekee (alama 2)

ii) Silabi mwambatano (alama 2)

5 a) Bainisha aina za maneno katika sentensi zifuatazo

i) Maria hufikiri sana siku hizi. (alama 2

b) Nomino hizi ziko katika ngeli gani? (alama 2)

i) Mwenendo

ii) Ukuti

Akifisha

6. tulipokuwa tunaagana na sahibu wangu aliniandikia anwani yake ambayo ni slp 5 namsore. (alama 2)

7. Andika kwa wingi

Upepo wa kusini ulipeperusha bati la paa la nyumba na kuharibu kifaa muhimu. (alama 2)

8. Tunga sentensi yenye mpangilio ufuatao. (alama 2)

nomino + Kivumishi + Kitenzi + Kielezi + Kielezi

9. Tofautisha kati ya shadda na kiimbo . (alama 2)

10. Taja na ueleze aina mbili za ala za matamshi toa mifano kwa kila aina (alama 4)

_____

_____

_____

_____

11. Huku ukitoa mifano mwafaka, eleza maana ya: (alama 6)

i) Vitawe

_____

_____

ii) Visawe

_____

_____

iii) Vitate

_____

_____

12. Onyesha silabi inayowekewa shadda kwenye maneno yafuatayo (alama 3)

i) Karatasi.

_____

ii) Barabara (shwari)

_____

iii) Barabara (njia kuu)

_____

13.Eleza maana ya nahau hizi. (alama 2)

i) Jipalia makaa.

_____

ii) Enda dalji

_____

14. a) Tofautisha kati ya konsonanti na Irabu. (alama 1)

b) Utamkaji wa irabu huTegemea sifa tatu. zitaje. (alama 3)

SEHEMU C:
ISIMU – JAMII (ALAMA 15)

i) Eleza maana ya Isimu – jamii. (alama 2)

ii) Lugha ni nini? (alama 3)

iii) Fafanua majukumu matano yanyotekelezwa na lugha katika jamii. (alama 10)

SEHEMU D : FASIHI (ALAMA 20)

i) Eleza maana ya Fasihi Simulizi. (alama 2)

ii) Eleza dhima ya fasihi katika jamii. (alama 5)

iii) Andika tanzu zozote tatu za Fasihi Simulizi. (alama 3)

iv) Eleza tofauti tano kati ya Fasihi Simulizi na Fasihi . Andishi. (alama 10)